

МОХАМЕД НЕДАЛИ
ЕВЕЛИНА ИЛИ ЦИХАД

Уредник
Зоран Колунџија

Наслов ориџинала
Mohamed Nedali, *Évelyne ou le djihad*

Слика на корици
Jorge Mallo (*Unsplash*)

Copyright © Editions de l'Aube, 2016

Copyright © IK Prometej, Novi Sad, 2022.

МОХАМЕД НЕДАЛИ

Евелина или џихад

Превела са француској
Љиљана Матић

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

*За моје чииаишељке,
за моје чииаоце,
їде їод се налазили,
са свом својом наклоношћу.*

„Ијдар Амези! повика чувар Алуш обраћајући се некоме кога не види у гомили.

– Да, шефе! одговорих идући према њему.

– Пођи са мном!“

Био сам у дворишту казнионице Булемхарез, у друштву других затвореника, за време дневне шетње. Већ недељу дана налазио сам се тамо, у *йривременом йришвору*, говорили су ми. Када ће ми се судити? Сви стари затвореници говорили су ми, по прећутном споразуму, да се наоружам стрпљењем, пошто је почетак суђења зависио колико од тежине кривичног дела, толико и од воље истражног судије.

„Је ли све у реду, шефе? запитах Алуша, у исти мах радознао и узнемирен.

– Очекују те у соби за посете! одговори тамничар не гледајући ме. То ти је прва посета, претпостављам?

– Да, шефе!

– Имаш права на пола сата; ни минута више! Прозоразак кроз службу за претресање после посете је обавезан.“

Граја достојна великих сукова дочека ме на улазу у собу за посете: велика гомила коју су чинили посетиоци и затвореници причала је неповезано. Просторија, дужа но шира, имала је као једини намештај клупе од пуног дрвета које су стајале једне наспрам других, без

делова за раздвајање. Чувари су ишли тамо-амо са обе стране, колутајући сумњичавим очима. На најмањи сумњиви покрет, они би се огласили.

– Ијдаре! повука један глас који сам одмах препознао. Ијдаре!“

Руке су махале у моме правцу; опазих своју мајку на другом крају просторије за посете, са којом је био Лехен О’бих, мој зет.

„Ијдаре мој! јаукну моја мајка, са сузама у очима. Мој Ијдаре...!“

Ја је узех у наручје, стегох је уз себе, пољубих је у главу, пољубих је у чело. Пријатан мирис испуни ми ноздрве – складна мешавина лавандуле, тимијана, истине и нежности: мирис моје мајке. Она стеже моје шаке, обасу их пољупцима, помилова их, притисну их уз свој избрани образ, са сузама у очима... Осетих како ми ноге клецају, како ми срце стаје. Изненадна жеља да заплачем стеже ми грло. Покушах, безуспешно, да се борим против ње.

„Мој Ијдаре! настави да кука моја мајка. Мој Ијдире...!“

Посадих је да седне на клупу. Она се препусти, гушећи се од узбуђења и од суза. Најзад се окретох према Лехену, срдачно му стегох руку, захвалих му што је дошао доведе. Он мало рашири руке, у неприлици и збуњен. То се подразумева.

„Хтела сам да дођем раније, рече ми мајка, бришући сузе о излизане рукаве своје целабе. Али, бојала сам се да се не изгубим, град ми је потпуно непознат.

– Могла си да затражиш од једног од мојих ујака да дођу с тобом.

– Замисли! Ишла сам да видим твоје ујаке, једног по једног: Узалудан труд!

– Шта су рекли?

– Да је на њих ред да наводњавају, да морају да оду у овај или онај недељни сук, да имају договорен састанак у општини... Укратко, изговори те врсте... Почела сам да очајавам, кад је Лехен предложио да пође са мном!“

Она се окрете моме зету.

„Не знам како да ти захвалим, Лехене! Да није било тебе, до ове посете никада не би дошло!

– Нема на чему да ми се захваљујеш, *велейошћивана* Ија! одговори Лехен. Само сам те допратио...

– Кад би само Бог могао да стотину пута урачуна добро дело које си ти управо учинио!“

Очи моје мајке опет се вратише на мене, испуњене изненадном стрепњом.

„Али, ти си ослабио, *сине мој*! Чак си много измршавио! Не дају ти довољно да једеш, зар не?

– Дају, мајко.

– Па, зашто си онда толико ослабио за недељу дана?

– Не знам, мајко... Можда зато што се још увек нисам привикао на место...

– Знаш, свако вече дижем дланове према небу и молим Бога да убрза твој повратак кући... Ох! Али, много си ослабио, сине! А ако ти се њихова хране не свиђа, јешћеш моју храну: донела сам пуну корпу намирница које се добро држе. Убрзо ћеш је добити; један господин у каки униформи рекао је Лехену да ће ти је предати у руке после провере. Имаћеш из ње да једеш за десетак дана! Наредног пута, ако Бог да, донећу ти више!

– Надам се да неће бити наредног пута, мајко!

- А зашто то кажеш?
- Могуће је да се ускоро вратим кући.
- То ће бити нај...

Изненада, она се пресамити, склопљених очију, лица згрченог од бола, руку положених на трбух као да је до-била жесток ударац песницом.

- Шта ти је, мајко?
- Бол... Изненадни бол ме обузме с времена на време, код једњака. Рекло би се какав ујед или убод бритвом...
- Ниси то имала пре недељу дана?

– Почело је сутрадан након твог хапшења, провела сам бесану ноћ, читаву ноћ, ужасну... У зору, осетила сам овде неку врсту реза. Отада, боли ме повремено, три, четири пута на дан. То ме жестоко обузме на неко-лико тренутака, а онда се смири, мало-помало...

- То је зато што си јако узнемирена, мајко!
- Не подносим то што знам да си у затвору, међу уби-цама и зликовцима!

– Нису овде само убице и зликовци; има исто тако много честитих људи, беспрекорних, који су се, због не-какве зле коби, нашли на овом месту: породичних људи, без посебних догађаја, радника, трговаца, студената, чи-новника, предузетника..."

Она се поново пресамити, рукама притискајући тр-бух, згрчена лица. Погледах Лехена; он ми даде знак да не треба да се превише узбуђујем, да је то пролазно. Не-колико тренутака касније, моја мајка се полако усправи, са дланом десне руке и даље на почетку стомака, за слу-чај да се бол понови.

„Мој Ијдар у затвору! уздахну она, тужно. Да ми је то неко прорекао пре недељу дана, не бих поверовала ни на трен!

– Затвор је, мајко, несрећни случај у животу, то свакоме може да се догоди.

– Признај, Ијдаре, да си био разборит, рече ми она са лаким тоном прекора, не би био стрпан у овај осинак!

– Шта хоћеш да кажеш, мајко?

– Неко ми је рекао да си био у друштву једне... једне... Како то да кажем? Једне... лаке девојке!

– То није тачно, мајко!

– Ниси био у друштву неке лаке девојке?

– У друштву једне *девојке*, да, али не *лаке женске*.

– Зашто сви у селу кажу да је то била једна лака девојка?

– Двојица жандарма су разгласила ту лаж, зато што сам одбио да им дам девојчино име. У ствари, била је то друга-рица из разреда, девојка из села, и из добре породице.

– Девојка из села?

– Да.

– Можеш ли ми рећи њено име?

– Зашто да то учиним, мајко?

– Само да би ме умирио.

– Латифа, Амелалова кћер.

– Кћерка Брахима Амелала, зидара из Талинта?

– Да.

– Али, то је поштена девојка, Амелалова кћерка! Чак и ако је мало познајем. Врло учтива девојка: увек ме поздравља кад је сретнем... Искрено, то је добра девојка, Амелалова кћерка! Хвала Алаху, наша част је спасена!

– Мајко!

– Да.

– Добро се чувај да не изговориш девојчино име у селу!

– Зашто?

– Да јој не би направила непријатности, са њеном породицом и са жандармима.

– Али, шта онда да урадим, да нас оперем од те клевете коју зли језици свуда проносе? Потребно је да људи сазнају да ти ниси био са каквом блудницом, већ са девојком из села и из добре породице поврх свега!

– Казаћеш да је то била девојка из добре породице не именујући је.“

Моја мајка заћута на тренутак, замишљена, а затим додаде полугласно, као жена која говори са самом собом.

„Знала сам то од почетка...“

– Шта си знала, мајко?

– Да ти ниси младић који излази са девојкама лошег понашања, да је све то било само оговарање и клевете!“

Она подиже дланове ка небу, са изразом дубоке усредсређености. „Свемогући Алаху, нека сви они који су мога сина довели на ова сабласна места буду кажњени без милости! Нека стоструко плате због свог огрешења на овом свету, и на оном другом! Нека се остатак њиховог боравка на овом свету састоји од патњи и несрећа! Нека...“

Моја мајка не заврши своју салву клетви, пошто ју је изненада прекинуо звиждук који је најављивао крај повете.

Упознао сам Латифу Амелал када ми је било отприлике седам година; били смо другови из разреда у основној школи у Талинту, а затим у средњој школи у Асни. Шта да се каже о Латифи? Била је то девојка као и свака друга: ни лепа ни ружна, ни глупа ни паметна, једном речју, нека девојка. Она и ја имали смо много заједничких тачака: обоје скромног порекла, сирочад без оца, Бербери по језику и култури– све су то били разлози да се Латифа и ја разумемо. И да се волимо.

У школи, били смо довољни ученици; наши успеси допуштали су нам да пређемо у виши разред али, сваки пут са општим оценама без почести: десет запета нешто мало од двадесет, односно највише једанаест.

Поред тога, Латифа и ја имали смо заједничку страст: песму на језику амазиг.¹ Посебно песму Изензарена Шамека, чији смо читав репертоар знали напамет, од *N'souda our n'soudi* (Балада о невољеном), њиховог ударног наслова, до *Argane dou'mazigh* (Арганија² и Амазиџ³), последњег, још необјављеног албума, чију пробу је Аб-

¹ Амазиг је језик којим говоре Бербери– Прим. њрев.

² Арганија (*Argania spinosa*, лат.) једна је од ретких врста дрвећа и расте само у југозападном делу Марока. Хладно цеђени плод даје арганско уље, познато као „течно злато“ због својих бројних лековитих својстава. – Прим. њрев.

³ Бербер или Амазиг, како сами себе називају. Множина је Имазиген – Прим. њрев.

делаиз Шамек, композитор извођач групе, имао срећну замисао да сними, а што је отада могуће слушати на Јутјубу. Неколико недеља касније певач је изненада испустио душу у Војној болници у Рабату.

Латифа и ја осећали смо право дивљење према Абделазизу. Дан када само чули да је преминуо био је за нас дан страшне жалости и очајања. Постали смо сирочад по други пут у животу, напуштени, изгубљени, без полазне тачке ослонца. Сећам се да смо, када смо се опоравили од потресног узбуђења, обећали себи да ћемо једнога дана отићи на гробље Ирехален, у Дешеири, у јужном предграђу Агадира, да се помолимо на гробу покојника и да тамо положимо букет белог цвећа и гранâ бадемовог дрвета, у спомен на његову потресну песму *N'ktid ajeddig oumlil, n'ktid llouze* (*Присејили смо се белој цвећа и багемâ*).

Када је стигла до другог разреда средње школе, Латифа напусти село и настави школовање у Казабланки, код неке далеке рођаке, супруге неког богатог полицијског инспектора. Зинеб, јер тако се звала, живела је у изобиљу; њен супруг, пријатан човек и јако пажљив, задовољавао је све њене потребе. Када се вратио са неке дуге мисије на северу земље, он јој је чак понудио краљевски поклон: потпуно нови Рено Твинго, блиставе небоплаве боје, боје среће! Међутим, млада жена није била срећна. Не, она није била срећна. Како би то и била са мужем који стално добија премештај и то током дугих, веома дугих периода? Зинеб се осећала тако сама у свом дуплексу који се налазио у Лемарифу, богаташкој четврти Казабланке! Најтеже се подноси самоћа у великим градовима. Без пријатељице и без породице, Зинеб се смр-

тно досађивала, проводила је читаве сате у сањарењу, вртењу палчева, у продавању зјалâ... Најзад, кад више није могла да подноси самоћу и досаду, она одлучи да позове неког из породице да јој прави друштво. Али, кога? Наравно, неку девојку. Али, коју? Било је много девојака у породици на селу које би савршено испуњавале ту улогу – барем њих десетак. Зинаб се посаветова са својом мајком и са *велейошићованом* Иџом, њеном тетком са мајчине стране, познатом по томе да даје добре савете у породици... и чак и више од тога. Две жене се одмах посаветоваше која би била погодна, прочешљаше пажљиво све госпођице из породице, једну по једну, те најзад бацише око на Латифу, изузетно добру девојку и лепо васпитану. Дакле, учинише предлог Латифиним родитељима; они прихватише са задовољством. И Латифа тако пређе, изненада, из једног света у други: из једног тешког и потпуно сиромашног живљења у удобан живот испуњен благостањем – што је промена достојна бајке, али која изазва неутаживу љубомору у породици.

Пред крај школске године, пошто је једног дана изненадила свог инспектора од мужа како кришом гледа меснате и лепо извајане листове на нози младе Латифе, Зинаб је посла у село истога дана; боље спречити него лечити, каже изрека.

Латифа се поново нађе у истом разреду у коме сам и ја био: у првом А, Књижевност 2. На први поглед, уопште је нисам препознао, толико се била пролепшала – једна потпуна лепота, развијена, неодољива. Чудновато је како град преобрази жену: Латифино тело се развило у узвишене облике и складно, како то бива код неких младих жена након њиховог првог порођаја – срећне

последнице материнства. Њен загасит тен променио се у светли, свеже светли, златаст са црвенкастим одсјајем; њене крупне очи разбистриле су се, беоњача је била као снег, црно као црни ћилибар. Чак јој се и коса променила, истовремено и по облику и по боји: мека, лака, боје кестена са праменовима лако златастим на крајевима. Стварно, Латифа је била лепа девојка, толико лепа да, кад се вратила кући, ја сам поцепао своју свеску о Исламистичком васпитању.

„То си ти? рекох јој, оставши као укопан од узбуђења, и раздиран од жеље.

– Да, то сам ја!“ одговори ми она са широким осмехом који јој је обасјавао лице.

Електрични удар ме погоди свом снагом, пропраћен жестоки ударцем у главу који, у трен ока, промени свет око мене, његове облике, његове боје и његове мирисе. Јак пламен пекао ме је изнутра – један диван бол, чудан спој смрти и живота, истовремено чаробна и застрашујућа мешавина. На тренутак, имао сам осећај да сам изненада добио, као ударцем чаробним штапићем, нешто што ми је страшно недостајало, и то одувек. И заљубих се у Латифу, тренутно, изненадно, смртно и неповратно.

Неколико дана касније, не могавши више да уздишем у тишини, изјавио сам јој своју љубав у три или четири речи, које су биле толико једноставне колико и искрене. Она обори очи, збуњена, али насмејана, као каква удавача коју њени родитељи питају да ли пристаје да се уда за човека у кога је потајно заљубљена. Спољашњи свет се изненада заустави око мене, истовремено и бића и ствари, као да желе да ми дозволе да уживам до миле воље у